

**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
МКУ "КОМИТЕТ ПО ОБРАЗОВАНИЮ" АМО "ЕРАВНИНСКИЙ РАЙОН"
МАОУ "Исингинская СОШ "**

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШМО

Ж.В.Долсонова

Протокол №1

от «28» 08. 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Зам.директора по УВР

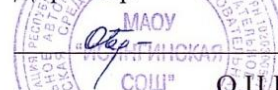
Г.Г.Будацыренова

Протокол №1

от «31» 08. 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

О.И.Базарова

Приказ № 210-пар.2

от «31» 08. 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Базархановой Ларисы Дамдинжаповны

По бурятскому языку, С.Г.Ошоров, Ж.Ц.Жамбуева 8 класс, 3 часа

предмет, состав УМК, класс, количество часов

с. Исинга 2023

1. Тайлбари бэшэг

Согласно федеральному базисному учебному плану для образовательных учреждений Российской Федерации на изучение бурятского языка в 8 класс отводится 3 ч в неделю, всего 102 ч.

Тус худэлмэри ха даа министерствын захиралта дээрэ ундэлжэ зохоогдоһон, туршалгын программа баримталан, 8-дахи класста ажалай программа зохоогдобо.

Россиин эрдэм һуралсалда шэнэ шэглэлнуудэй нэбтэрэн орожо, бэелүүлэгдэжэ байгаа мунөө сагта Байгалай регионой һуралсалай эмхинуудтэ буряад хэлэ бэшэг шудалалгада гунзэгы анхарал хандуулагдана.

1992 оной июниин 10-да баталагдаһан «Буряад Республикын арадуудай хэлэнууд тухай» Хуулийн ёһоор буряад хэлэнэй гүрэнэй хэлэнуудэй нэгэн болоод байхадань, тус хэлэндэ олониитын, арад зоной, залуушуулай, һурагшадай хандалга нилээд гунзэгырнэ.

Гол шухала зорилгонууд:

- ургажа ябаа залуу уетэндэ эрдэм болбосоролой ундэлэ һууриие гунзэгыгөөр ба бата бэхээр угэхэ;
- һурагшадые Буряад Республикын гүрэнэй аман ба бэшэгэй хэлэтэй болгохо;
- ниитын болон ажахын хэрэгтэ турэлхи хэлээ хэрэглүүлжэ һургаха;
- арадайнгаа туухэ, аман зохоолойнь баялиг, ёһо заншал, соёл болбосорол - эдэ бугэдэндэ тушэглэн, тэдэниие һургажа, хугжөөжэ, хумуужуулжэ, буряад ундэлэ яһатанай гунзэгы мэдэрэл буридуулхэ.

Тус зорилгонуудһаа дулдыдан, буряад хэлэ узэжэ байһан һурагшадта эрдэмэй-лингвистическэ мэдээнүүдые, ойлгосонуудые, грамматикын дуримуудые дуурэнээр шудалан узуулхэ шухала.

8 класста туд программа бэелүүлэгдэхэдэ, һуралсалай номууд ба дидактическа материалнууд, таблицанууд болон буряад хэлэнэй диск дээрэ ундэлжэ зохоогдобо.

Һуралсалай ябадал иимэнууд технологи болон методико дээрэ эмхигхэгдэнэ: тулэблэлэй, блогой, шэнжэлүүлжэ ойлгуулха, зохоохы, бэдэрэлгын онол аргууд. Заалгын ба шэнжэлэн узэлгын замуудые тодоруулдаг, багшалхы эрдэм ухааниие буряад хэлэ зааха методико гэдэг. Методико хадаа хэлэ шудалгы тодоруулна, мэдэсыень элируулнэ, раздел бүхэниие ямар класста хэды шэнээн гунзэгыгөөр ба ургэнһөр узэхэ ёһотойб гэжэ шэнжэлнэ, багша ямар арга боломжонуудые хэрэглэхэб, заалгаяа хайшан гэжэ һайжаруулхад гэжэ тодоруулна. Методико дидактикатай тон нягта холбоотой. Хумуужуулгын, эрдэмэй болон һуралсалай ёһо анхаралдаа абадаг дидактикын юрэнхы узэлнууд методикын ундэлэ һууринь болоно гээшэ. Методико хумуужуулгын, эрдэмэй болон һуралсалай уедэ хунэй ханаан сэдхэлэй хугжэлтэ (психикэ) шудалдаг, багшалхы ухаан сэдхэлтэй, тэрэнэй психологическа ундэлэ һуури шэнжэлдэг психологитой тон нягта холбоотой. Ёһо журам эбдэдэггүй хумуужуулгын асуудалнуудые хараадаа абажа, буряад хэлэнэй методико этикетэй, эстетикэтэй харилсаатай байдаг. Тэрэһнээ гадна

буряад хэлэнэй методико ондоо дутэрхы хуралсалай предметуудтэй нягта холбоотой: буряад литература, ород хэлэн ба литература, туухэ, хугжэм, дуршэлэн харуулдаг искусствотой. Буряад хэлэнэй методико хургуулиин багшанарай дуй дуршэл шэнжэлдэг, онсодходог ба тэрээн дээрэ ундэхэлдэг. Буряад хэлэнэй методикын гол түлэб үзэлнууд (основные принципы) иимэнууд байна: научна шанар, туухэ баримталга.

2. Хараалагдаһан дүнгүүд «Буряад хэлэн» 8 класс

1	Личностно	Буряад хэлэн- эхэ хэлэн, тиймэһээ түрэлхи буряад хэлээ мэдэхэ, үзэхэ, баялигаарнь омогорхохо эрмэлзэл туруулхэ, хэлэнэй саашанхи байдалда хун бухэнэй хамаатай, харюусалгатай байһойлгуулха; - угынгоо ноосэ баяжуулха, буряадаар сэбэрээр, зубоор дуугарха, хэлэхэ эрмэлзэл туруулхэ.
2	Метапредметнэ	Метапредметнэ шэглэлэй ёһоор һурагшад шудалха сэдэбуудтээ проблема табижа гаргаха, тиихэдээ юу үзэхэ гэжэ байһанаа ойлгохо; - Үзэхэноо алгоритм, схемэ, таблица, моделиин хусоор харуулха; - Дурим гаргаха, даабаринуудые сугтаа дуургэхэдээ, харилсажа һураха; - Ном сооһоо хэрэгтэй мэдээсэл абаха, дадалаа дээшлүүлхэ; - Ажалаа тусэблэхэ арга олгогдохо, журамтай болохо; - Бэе бэеынгээ, оорынгоо ажал сэгнэжэ һураха.
3	Предметнэ	Түрэлхи хэлэнэй удха шанар тухай, тэрэнэй муноо уеын байдал, саашанхи хугжэлтэ тухай хоорэлдоо ябуулха; Хэлэлгэ. Аман ба бэшэмэл хэлэлгын илгаа мэдэхэ, харилсаан, тэрэнэй байдал ойлгуулха, хэлэлгэ хэрэглэхэ шадбаритай болохо.

3. һурагшад 8- хи класс дүүргэхэдээ, иимэнүүд шадбаритай ба дадалтай болохо ёһотой

һурагшад гол түлэб иимэ юумэ мэдэхэ ёһотой	һурагшад иимэ юумэ шадаха ёһотой
5-7- дохи классуудта үзэхэн бэшэгэй дуримуудые, 7-8 – дахи классудтаа үзэхэн сэглэлтын тэмдэгуудые дахуулалтай, сэхэ хэлэлгэтэй, нэгэ түрэл гэшуудтэй мэдүүлэлнуудтэ ба бусад хэрэгтэй дуримуудтэ зубоор хэрэглэхэ.	- нэрэ ба үйлэ холбуулалнуудай гол ба дулдыданги угэнуудые гаргадаг хэлэлгын хубинуудые зубоор олохо; - сулоо ба тогтомол холбуулалнуудые илгаруулха; - мэдүүлэл сохи угэнуудэй холбоо (тааралдал, хутэлбэри, шадарлал) зубоор илгаруулха; - нэгэ буриделтэ ба хоер буриделтэ мэдүүлэлнуудые илгаруулжа шадаха;

	- нэгэ түрэл гэшуудтэй, хандалгатай, оролто угэнуудтэй, тусгаарлагдаһан гэшуудэй мэдүүлэлнуудые угуулжэ, зохоожо шадаха.
--	--

4. Сэдэбүүдэй гаршаг

№	Нэрэ хубаалга, сэдэб	Сагай хубаари	Удха	Шалгалтын түхэлнүүд
1	Буряад хэлэн-арадай хэлэн. Оролто 5-7- дохи классуудтаа үзэһэноо дабталга	7 час	Эртэ урда саһаа хойшо хоорондоо харилсажа ябаһан шухала зэбсэгнай хадаа үндэһэн буряад хэлэмнай гэжэ ойлгуулха. Фонетика дабтаха. Абьяан болон үзэг, фонетическа шуулбэри. Интонации, уе тухай мэдэсэеэ бэхижуулхэ. Графика тухай мэдэсэеэ дабтаха.	1- шалгалтын диктант
2	Синтаксис	4 час	Синтаксисэй үзэдэг зүйлнуудые мэдэхэ.	1- шалгалтын ажал
3	Холбуулал	10 час	Холбуулал тухай, холбуулалай илгарал болон холболдохо аргууд тухай ойлгосо.	1- шалгалтын ажал
5	Юрын мэдүүлэл	68 час	Мэдүүлэлэй гэшуудые илгаруулжа, тэдэниие тодорхойлуулжа һураха, нэрлуулэгшын буридэлоор гаргагдаһан нэгэ буридэлтэ юрын мэдүүлэл нэрлэһэн гэдэг гэжэ ойлгохо.	
6	Мэдүүлэл	8	Мэдүүлэл холбуулал хоерой илгаа элируулхэ. Мэдүүлэл- хэлэлгын зүйл гэжэ ойлгохо	1- шалгалтын ажал 1- хэлэлгэ/х
7	Мэдүүлэлэй гэшүүд	9		1- шалгалтын ажал
8	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд	9		1- шалгалтын ажал
9	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд	16		3- шалгалтын ажал 1- хэлэлгэ/х

10	Мэдүүлэлэй тододхоһон гэшүүд	6		1- шалгалтын ажал 1- хэлэлгэ/х
11	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд гэшүүд	8		1- хэлэлгэ/х 1- хэлэлгэ/х
12	Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүд	11		1- хэлэлгэ/х
13	Дахуулал	8 час	Дахуулал- мэдүүлэл соо дэлгэрэнгы ушарлагша; - причастяар гу, али деепричастяар гараад, хабаатай угэ – хэлэгшэтээ сэхэ зэргэлээгүй байдаг гэжэ ойлгуулха. Дахуулалай сэглэлтын тэмдэгуудые мэдэхэ болгохо.	1-шалгалтын ажал
14	Жэл соо үзэһэнөө дабталга	5 час	Урда үзэһэнөө шалгаха, элдэб янзын хорилгын худэлмэринүүдые, тестнуудые, синтаксическа шуулбэринүүдые, һурагшадай мэдэсэ шалгаха.	1-шалгалтын диктант

5. Календарна- тематическа түсэб

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Болзор	
			тусэбоор	унэн
1 четверть				
6-7 –дахи классуудтаа үзэһэнөө дабталга		7 саг		
1	Буряад хэлэн- арадай хэлэн	1	1 недели	
2	Фонетикэ дабталга	1	1 недели	
3	Графика дабталга	1	1 недели	
4	Орфографи дабталга	1	2 недели	
5	Лексикэ. Буряад толинууд	1	2 недели	
6	Морфологи дабталга.	1	2 недели	
7	Шалгалтын диктант	1	3 недели	
Синтаксис		4 саг		
8	Буряад хэлэлгын байгуулга тухай	1	3недели	
9	Синтагматика тухай	1	3 недели	
10	Синтаксис тухай мэдээн	1	4 недели	
11	Шалгалтын ажал	1	4 недели	
Холбуулал		10 саг		
12	Холбуулал тухай ойлгосо	1	4 недели	
13	Тогтомол холбуулалнууд	1	5 недели	
14	Сулөө холбуулалнууд	1	5 недели	
15	Нэрэ ба үйлэ холбуулалнууд	1	5 недели	

16	Бэхижүүлгын ажал	1	6 недели	
17	Шалгалтын ажал	1	6 недели	
18	Холбуулалнуудай буридэлдэ ороһон үгэнуудэй харилсаа холбоон	1	6 недели	
19	Ниилэлдүүлһэн холбуулал	1	7 недели	
20	Дахалдуулһан холбуулал	1	7 недели	
21	Бэхижүүлгын ажал	1	7 недели	
Мэдүүлэл		8 саг		
22	Мэдуулэл тухай ойлгосо	1	8 недели	
23	Холбуулал ба мэдуулэлэй илгаа	1	8 недели	
24	Холбуулал ба мэдуулэлэй илгаа	1	8 недели	
Хамта дээрээ		24 час		
2 четверть				
25	Мэдуулэлэй хэлэгдэһэн зорилгоороо илгаа	1	9 недели	
26	Шалгалтын диктант	1	9 недели	
27	Мэдуулэлэй хэлэгдэһэн зорилгоороо илгаа	1	9 недели	
28	Дутуу ба хусэд мэдуулэлнуудые бэхижуулгэ	1	10 недели	
29	Бэхижүүлгын ажал	1	10 недели	
Юрын мэдуулэл		11 саг		
30	Юрын мэдуулэл	1	10 недели	
31	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1	11 недели	
32	Юрын мэдуулэлэй байгуулга	1	11 недели	
33	Нэгэ бүридэлтэ юрын мэдуулэл		11 недели	
34	Бэхижүүлгын ажал	1	12 недели	
35	Хоер бүридэлтэ юрын мэдуулэл	1	12 недели	
36	Нэрлэһэн мэдуулэл	1	12 недели	
37	Нюургуй, тодо бэшэ нюуртай мэдуулэлнууд	1	13 недели	
38	Тодо нюуртай мэдуулэл. Хуряангы ба дэлгэрэнгы мэдуулэлнууд	1	13 недели	
39	Бэхижүүлгын ажал	1	13 недели	
40	Шалгалтын ажал	1	14 недели	
Мэдуулэлэй шухала гэшууд		8 саг		
41	Нэрлуулэгшэ	1	14 недели	
42	Нэрлүүлэгшэ	1	14 недели	
43	Бэхижүүлгын ажл	1	15 недели	
44	Хэлэгшэ	1	15 недели	
45	Юрын ба бүридэмэлм хэлэгшэ	1	15 недели	
46	Зүйр үгэнуудые хэлэгшэтэй хэрэглэлгэ	1	16 недели	
47	Нэрлуулэгшэ хэлэгшэ хоерой хоорондохи зурлаа табилга	1	16 недели	
48	Шалгалтын ажал	1	16 недели	
Хамта дээрээ		24 час		
3 четверть				
Мэдуулэлэй юрын гэшууд		16 час		
49	Элирхэйлэгшэ	1	17 недели	
50	Хабсаргалта. Хабсаргалтын илгарал ба сэглэлтын тэмдэгууд	1	17 недели	

51	Бэхижуулгын ажал	1	17 недели	
52	Нэмэлтэ	1	18 недели	
53	Сэхэ ба хазагай нэмэлтэ	1	18 недели	
54	Шалгалтын ажал	1	18 недели	
55	Ушарлагша	1	19 недели	
56	Аргын ушарлагша	1	19 недели	
57	Байрын, сагай ушарлагша	1	19 недели	
58	Бэхижүүлгын ажал	1	20 недели	
59	Хэлэлэлгэ хүгжөөлгэ	1	20 недели	
60	Шалгалтын ажал	1	20 недели	
61	Шалтагаанай, зорилгын ушарлагша	1	21 недели	
62	Болзоогой, хэмжээнэй ушарлагша	1	21 недели	
63	Бэхижүүлгын ажал	1	21 недели	
64	Шалгалтын ажал	1	22 недели	
Мэдүүлэлэй тододхоһон гэшүүд		6 саг		
65	Тододхоһон элирхэйлэгшэ	1	22 недели	
66	Тододхоһон нэмэлтэ	1	22 недели	
67	Хэлэлэлгэ хүгжөөлгэ	1	23 недели	
68	Тододхоһон ушарлагша	1	23 недели	
69	Бэхижүүлгын ажал	1	23 недели	
70	Шалгалтын диктант	1	24 недели	
Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд		8 саг		
71	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд	1	24 недели	
72	Нэгэ түрэл гэшүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1	24 недели	
73	Бэхижүүлгын ажал	1	25 недели	
74	Нэгэ түрэл бэшэ элирхэйлэгшэнүүд	1	25 недели	
75	Хамтадхаһан үгэтэй нэгэ түрэл гэшүүдэй сэглэлтэнүүд	1	25 недели	
76	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1	26 недели	
77	Нэгэ түрэл гэшүүдые дабталга	1	26 недели	
78	Шалгалтын диктант	1	26 недели	
Хамта дээрээ		30 саг		
4 четверть				
Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүд		11 саг		
79	Хандалга	1	27 недели	
80	Хандалгын сэглэлтын тэмдэгүүд	1	27 недели	
81	Бэхижүүлгын ажал	1	27 недели	
82	Оролто угэ	1	28 недели	
83	Бэхижүүлгын ажал	1	28 недели	
84	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1	28 недели	
85	Оролто мэдүүлэл	1	29 недели	
86	Шалгалтын ажал	1	29 недели	
87	Аянгалһан угэ. Сэглэлтын тэмдэгүүд	1	29 недели	
88	Бэхижүүлгын ажал	1	30 недели	
89	Шалгалтын ажал	1	30 недели	
Дахуулал		8 саг		
90	Дахуулал тухай юрэнхы ойлгосо	1	30 недели	
91	Причастна дахуулалнууд	1	31 недели	
92	Юрын дахуулалалнууд. Тэрэнэй	1	31 недели	

	сэглэлтын тэмдэгууд			
93	Бэхижүүлгын ажал	1	31 недели	
94	Деепричастна дахуулалнууд	1	32 недели	
95	Бээ дааһан дахуулал. Сэглэлтын тэмдэгууд	1	32 недели	
96	Бэхижүүлгын ажал	1	32 недели	
97	Шалгалтын ажал	1	33 недели	
Жэл соо үзэхэнөө дабталга		5 саг		
98	Холбоо хүгжөөлгэ	1	33 недели	
99	Синтаксис. Холбуулал	1	33 недели	
100	Мэдүүлэл. Юрын мэдүүлэл	1	34 недели	
101	Дахуулал	1	34 недели	
102	Шалгалтын диктант	1	34 недели	
Хамта дээрээ		24 саг		
Жэл соо		102 саг		

6. Ёуралсалай методическа хэрэгсэлнууд

1. С.Г.Ошоров, Ж.Ц.Жамбуева «Буряад хэлэн», 8 класс, Улаан-Удэ, “Бэлиг”2016
2. А.Б.Санжаева «Буряад хэлэнэй грамматикаар таблицанууд», 2010
3. А.Б.Санжаева «Буряад хэлээр лабораторна-практическа худэлмэринууд», 2000
4. «Буряад хэлэн» сахим һураха бэшэг, 2006, 2010
5. С.Г.Будаин «Буряад хэлээр тестнууд», 2006
6. Буряад һургуулиин программанууд «Буряад хэлэн» 5-9 классуд, 2008